

Domov>Zakonodaja in sodna praksa>Nacionalno pravo

Nacionalinės teisės aktai

Madžarska

Šiame puslapyje pateikiama informacija apie Vengrijos teisinę sistemą.

Teisės šaltiniai

I. Teisės aktų hierarchija

1. Pagrindinis įstatymas

Vengrijos Pagrindinis įstatymas (paskelbtas 2011 m. balandžio 25 d.) užima aukščiausią vietą Vengrijos teisės aktų hierarchijoje ir joks kitas įstatymas negali jam prieštarauti. Pagrindinį įstatymą priėmė **Vengrijos parlamentas** (dar vadinamas Nacionaline Asamblėja), o **keičiamas** jis **dvių trečdalių visų Parlamento narių balsų dauguma** (Pagrindinio įstatymo S straipsnio 2 dalis).

Pagrindinis įstatymas ir jo pereinamojo laikotarpio nuostatos (Vengrijos Pagrindinio įstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatos paskelbtos 2011 m. gruodžio 31 d.) **įsigaliojo 2012 m. sausio 1 d.**

Pagrindinį įstatymą sudaro **šeši skirsniai**: preambulė „**Nacionalinis pripažinimas**“ ir skirsniai „**Pagrindas**“ (A–U straipsniai), „**Laisvė ir atsakomybė**“ (I–XXXI straipsniai), „**Valstybė**“ (1–54 straipsniai), „**Speciali teisinė tvarka**“ ir „**Baigiamosios ir kitos nuostatos**“.

Skirsnyje „**Pagrindas**“ išdėstytos bendrosios nuostatos ir nustatyta:

valstybės valdymo forma,

pagrindiniai valstybės veikimo principai,

tam tikrų įgaliojimų perdavimas Europos Sąjungai,

Vengrijos sostinės ir regioninės administravimo institucijos,

pagrindinės nuostatos dėl Vengrijos pilietybės ir jos gavimo būdų,

Vengrijos valstybinė kalba, herbas, vėliava, himnas, valstybinės šventės ir oficiali valiuta,

Pagrindinio įstatymo vieta Vengrijos teisinėje sistemoje (Pagrindinis įstatymas yra Vengrijos teisinės sistemos pagrindas),

Pagrindinio įstatymo priėmimo ir keitimo tvarka,

Vengrijos teisės aktų rūšys,

įvairūs pagrindiniai principai, pavyzdžiui:

valdžios užgrobimo ir valdymo jėga draudimo,

atsakomybės už vengrų, gyvenančių už Vengrijos ribų, likimą,

bendradarbiavimo kuriant vieningą Europą,

santuokos instituto apsaugos,

sąžiningos konkurencijos sąlygų užtikrinimo,

proporcingo, skaidraus ir tvaraus biudžeto valdymo principo,

pareigos apsaugoti ir išlaikyti gamtos išteklius,

taikos ir saugumo užtikrinimo ir išsaugojimo, siekio bendradarbiauti su visomis pasaulio tautomis ir šalimis, kad būtų užtikrintas tvarus žmonijos vystymasis.

Skirsnyje „**Laisvė ir atsakomybė**“ išdėstytos pagrindinės teisės ir pareigos. **Be kita ko, pripažįstamos šios pagrindinės teisės:**

teisė į gyvybę ir žmogaus orumą,

kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudymo, vergovės ir prekybos žmonėmis draudimas,

visos su eugenika susijusios veiklos, taip pat žmogaus kūno ar jo dalių naudojimo siekiant finansinės naudos bei žmogaus klonavimo draudimas,

teisė į laisvę ir asmeninį saugumą, taip pat nuostatos, kuriomis užtikrinama, kad laisvė nebūtų atimama,

teisė laisvai judėti ir laisvai pasirinkti gyvenamąją vietą,

teisė į privatų ir šeimos gyvenimą,

teisė į asmens duomenų apsaugą ir galimybę susipažinti su viešojo intereso duomenimis,

teisė į minties, sąžinės ir religijos laisvę,

teisė rinktis į taikius susirinkimus,

teisė į žodžio laisvę,

teisė į mokslą ir kultūrą,

teisė laisvai rinktis darbą, profesiją ir verslą,

teisė į nuosavybę,

draudimas išsiųsti Vengrijos piliečius iš Vengrijos teritorijos,

teisė į prieglobstį,

lygybė prieš įstatymą,

nediskriminavimas,

vaikų darbo draudimas,

teisė į sveiką aplinką,

teisė balsuoti ir būti kandidatu per Vengrijos parlamento narių, vietos atstovų ir merų, taip pat Europos Parlamento narių rinkimus,

teisė į institucijų laiku vykdomą nešališką ir sąžiningą administravimą,

kiekvieno Vengrijos piliečio teisė būti saugomam Vengrijos jo buvimo užsienyje metu,

taip pat Pagrindiniame įstatyme apibrėžtos mažumų teisės ir pagrindinės asmenų, kurių atžvilgiu vyksta baudžiamasis procesas, teisės.

Pagal Pagrindinį įstatymą Vengrija siekia, be kita ko:

užtikrinti visų savo piliečių saugumą,

kiekvienam asmeniui suteikti tinkamą būstą ir galimybę naudotis viešosiomis paslaugomis.

Pagrindiniame įstatyme taip pat išdėstytos įvairios **pareigos**, visų pirma:

pareiga prisidėti prie bendrų poreikių tenkinimo (naštos pasidalijimas tarp visuomenės subjektų),

Vengrijos piliečių pareiga ginti savo šalį.

Pagrindinio įstatymo skirsnyje „**Valstybė**“ išdėstytos pagrindinės taisyklės, taikomos valstybės pareigūnams ir svarbiausioms valstybės institucijoms. Taip pat nustatytas šių institucijų ir subjektų teisinis statusas ir uždaviniai:

Parlamento,

Respublikos prezidento,

Vyriausybės,

savarankiškų reguliavimo institucijų,

Konstitucinio Teismo,

teisminių institucijų ir prokuratūrų,

už pagrindines teises atsakingo specialios komisijos nario,

vietos valdžios institucijų,

Vengrijos nacionalinio banko,

Valstybės kontrolės,

Vengrijos ginkluotųjų pajėgų,

policijos ir nacionalinio saugumo tarnybų,

nacionalinių referendumų.

Pagrindinio įstatymo skirsnyje „**Speciali teisinė tvarka**“ pateiktos taisyklės, taikomos nacionalinių krizių, nepaprastosios padėties, prevencinės savigynos, netikėtų užpuolimų ir ypatingo pavojaus atvejais.

2. Įstatymai

Įstatymus Vengrijoje priima **Parlamentas**. Pagrindiniame įstatyme reikalaujama, kad **su pagrindinėmis teisėmis ir pareigomis susijusios taisyklės** būtų reglamentuojamos įstatymais. Parlamentas įstatymus priima **paprasta balsų dauguma** (daugiau nei pusės dalyvaujančių narių balsų dauguma). Tai netaikoma vadinamiesiems **konstituciniams įstatymams**, kurie apibrėžti Pagrindiniame įstatyme; jie priimami ir iš dalies keičiami **dvių trečdalių dalyvaujančių** Parlamento narių balsų dauguma.

Pagal Pagrindinį įstatymą konstituciniais įstatymais reglamentuojami, pvz., pilietybės, bažnyčių, Vengrijoje gyvenančių tautinių mažumų teisių, Parlamento narių ir Respublikos prezidento teisinio statuso ir atlyginimo, Konstitucinio Teismo, vietos valdžios institucijų, išsamių herbo ir vėliavos naudojimo taisyklių, taip pat nuostatų, susijusių su valstybiniais apdovanojimais, klausimai.

Pagal Pagrindinį įstatymą siekiant leisti pripažinti Europos Sąjungos steigiamųjų ir keičiančiųjų sutarčių įpareigojamąjį pobūdį, paskelbti karo būklę, sudaryti taiką ir paskelbti specialios teisinės tvarkos būklę reikalinga dvių trečdalių visų Parlamento narių balsų dauguma.

Prieš priimant 1989 m. Įstatymą Nr. XXXI dėl Konstitucijos pataisų Vengrijos prezidento Tarybai buvo suteikti įgaliojimai priimti dekretus. Atsižvelgiant į teisės aktų hierarchiją, dekretai, kurie vis dar galioja, prilyginami normoms, kurios turi įstatymo galią.

3. Dekretai

Pagal Pagrindinį įstatymą pripažįstami Vyriausybės dekretai, ministrų pirmininkų dekretai, ministrų dekretai, Vengrijos nacionalinio banko valdytojo dekretai, savarankiškų reguliavimo institucijų dekretai ir vietos valdžios institucijų dekretai. Nacionalinių krizių atveju dekretus taip pat gali priimti Nacionalinė gynybos taryba, o nepaprastosios padėties atveju – Respublikos prezidentas.

3.1. Vyriausybės dekretai

Vyriausybės įgaliojimai priimti **dekretus** gali būti **pirminiai arba pagrįsti įstatymu suteiktais įgaliojimais**. Pirminiai įgaliojimai nustatyti Pagrindinio įstatymo 15 straipsnio 3 dalyje, kurioje nurodoma, kad Vyriausybė gali pagal savo kompetenciją priimti dekretus bet koku klausimu, kuris nereglamentuojamas įstatymu. Vyriausybės dekretai negali prieštarauti įstatymams. Tai neriboja Parlamento, kurio kompetencijai gali būti priskirtos visos reglamentuojamos sritys, galių.

Pagal Pagrindinį įstatymą ir 2010 m. Teisėkūros įstatymą Nr. CXXX, taip pat pagal konkretų teisėkūros įgaliojimą Vyriausybė gali priimti įstatymų įgyvendinamuosius dekretus. Pagal 2010 m. įstatymą Nr. CXXX 5 straipsnio 1 dalį įgaliojime priimti įgyvendinamuosius nuostatus reikia konkrečiai nurodyti subjektą, kuriam suteikiami įgaliojimai, įgaliojimo turinį ir taikymo sritį. Subjektas, kuriam suteikiami įgaliojimai, negali teisėkūros įgaliojimų perduoti jokiai kitai šaliai.

3.2. Ministro pirmininko dekretai

Pagal Pagrindinį įstatymą ministras pirmininkas taip pat gali priimti dekretus, pvz., dekretu iš ministrų paskirti ministro pirmininko pavaduotoją. Atsižvelgiant į teisės aktų hierarchiją ministro pirmininko dekretai prilyginami ministrų dekretams.

3.3. Ministrų dekretai

Ministrų dekretai teisės aktų hierarchijoje turi žemesnę galią nei Vyriausybės dekretai. Pagal Pagrindinį įstatymą ministrai nepriklausomai arba sutarę su kitais ministrais priima dekretus pagal **įgaliojimus**, suteiktus įstatymu arba Vyriausybės dekretu (priimtu pagal jų pradinę teisėkūros kompetenciją); tokie dekretai negali prieštarauti įstatymams, Vyriausybės dekretams arba Vengrijos nacionalinio banko valdytojo dekretams.

3.4. Vengrijos nacionalinio banko valdytojo dekretai

Pagal savo kompetenciją, nustatytą konstituciniame įstatyme, Vengrijos nacionalinio banko valdytojas **įstatyminiu leidimu gali priimti dekretus**, kurie negali prieštarauti įstatymams.

3.5. Savarankiškų reguliavimo institucijų dekretai

Laikydami Pagrindinio įstatymo 23 straipsnio 4 dalies, pagal savo kompetenciją, nustatytą konstituciniame įstatyme, savarankiškų reguliavimo institucijų vadovai įstatyminiu leidimu priima dekretus, kurie negali prieštarauti įstatymams, Vyriausybės dekretams, ministrų pirmininkų dekretams, ministrų dekretams ar Vengrijos nacionalinio banko valdytojo dekretams.

3.6. Vietos valdžios institucijų dekretai

Laikydamosi Konstitucijos 32 straipsnio 2 dalies pagal savo kompetenciją vietos valdžios institucijos gali priimti vietos dekretus, siekdamos reglamentuoti vietos socialinius santykius, kurie nereglamentuojami įstatymu arba vykdant įstatymais suteiktus įgaliojimus. Vietos valdžios institucijų dekretai negali prieštarauti įstatymams.

Išsamios su vietos valdžios atstovaujančių įstaigų dekretais susijusios taisyklės išdėstytos 2011 m. Įstatyme Nr. CLXXXIX dėl Vengrijos vietos valdžios institucijų.

4. Tarptautiniai susitarimai ir pagrindiniai tarptautinės teisės principai

Vengrijos vyriausybė gali sudaryti tarptautinius susitarimus su kitomis valstybėmis arba kitų valstybių vyriausybėmis. Tarptautinių susitarimų ir vidaus teisės santykis Vengrijoje pagrįstas dualistine sistema; t. y. tarptautiniai susitarimai tampa **nacionalinės teisės sudedamąja dalimi**, kai jie **oficialiai paskelbiami** priėmus atitinkamus teisės aktus.

Tarptautinės teisės principai

Pagal Pagrindinio įstatymo Q straipsnio 3 dalį Vengrija priima visuotinai pripažintas tarptautinės teisės normas. Tarptautinė paprotinė teisė ir bendrieji tarptautinės teisės principai tampa vidaus teisės sudedamąja dalimi ir jų nereikia perkelti į nacionalinę teisę.

II. Įstatymo galios neturintys teisės šaltiniai

1. Teisinės valstybės administravimo priemonės

Vengrijos teisės sistemoje yra kitų teisinių valstybės administravimo priemonių, kurios, nors jose yra norminių nuostatų, nėra laikomos teisės aktais. Teisėkūros įstatyme (2010 m. įstatyme Nr. CXXX) nustatytos dviejų rūšių valstybės administravimo teisinės priemonės: norminiai sprendimai ir norminiai nurodymai. Tai yra elgesio taisyklės, kurios paprastai nėra visuotinai privalomos, t. y. privalomos visiems. Tai tik vidaus nuostatos, organizacinės ir veiklos taisyklės, taikomos tik jas priėmusiam subjektui arba jam pavaldžioms įstaigoms ar asmenims. Norminiais sprendimais ir nurodymais negali būti nustatomos piliečių teisės ir pareigos. Teisinės valstybės administravimo priemonės negali prieštarauti kitiems teisės aktams ir jose negali būti kartojamos teisės aktų nuostatos.

Pagal ankstesnį Teisėkūros įstatymą (1987 m. Įstatymą Nr. XI) **statistiniai pranešimai ir teisinės rekomendacijos** taip pat buvo laikomi teisės šaltiniais (kitos teisinės valdymo priemonės), nelaikomais teisės aktais. Naujajame Teisėkūros įstatyme jie nebeminimi. Tačiau, nors teisinės rekomendacijos panaikintos įsigaliojus naujam įstatymui (2011 m. sausio 1 d.), statistiniai dokumentai, paskelbti iki tos datos, tebegalioja, kol bus panaikinti. (Statistinius pranešimus priima Centrinės statistikos įstaigos vadovas, juose yra privalomų nuostatų, kuriose pateikiami tik statistikos terminai, metodai, klasifikacijos, sąrašai ir skaičiai.)

1.1. Norminiai sprendimai

Norminiuose sprendimuose Parlamentas, Vyriausybė ir kitos centrinės administravimo įstaigos, Konstitucinis Teismas ir Biudžeto taryba gali nustatyti savo organizacinę struktūrą, funkcijas, veiksmus ir veiklos programas.

Norminiuose sprendimuose vietos valdžios atstovaujančios įstaigos taip pat gali nustatyti savo ir savo vadovaujamų įstaigų veiklą, šių įstaigų veiklos programas, organizacinę struktūrą ir funkcijas. Nacionalinių savivaldos institucijų atstovaujančios įstaigos norminiuose sprendimuose taip pat gali nustatyti savo ir savo vadovaujamų įstaigų organizacinę struktūrą, funkcijas, veiksmus ir veiklos programas.

1.2. Norminiai nurodymai

Pagal savo kompetenciją, nustatytą teisės aktais, Respublikos prezidentas, ministras pirmininkas, centrinių administravimo institucijų (išskyrus Vyriausybę) vadovas, Nacionalinės teismų administracijos pirmininkas, generalinis prokuroras, už pagrindines teises atsakingas specialios komisijos narys, Vengrijos nacionalinio banko valdytojas, Valstybės kontrolės pirmininkas, didmiesčio arba apskrities valdžios tarnybos vadovas, merai ir kaimų pareigūnai norminiuose nurodymuose gali nustatyti savo vadovaujamų ar prižiūrimų įstaigų organizacinę struktūrą, funkcijas ir veiksmus.

Be to, Parlamentas, Respublikos prezidentas, Konstitucinis Teismas, už pagrindines teises atsakingas specialios komisijos narys, savarankiškos reguliavimo institucijos, ministro pirmininko tarnyba ir ministerijos oficialios organizacijos vadovas gali priimti norminius nurodymus, kurie privalomi jų darbuotojams.

2. Konstitucinio Teismo nutarimai

Konstitucinio Teismo nutarimams tenka svarbus vaidmuo Vengrijos teisės aktų sistemoje.

Pagal 2011 m. įstatymą Nr. CLI dėl Konstitucinio Teismo nustatyti šie Konstitucinio teismo **uždaviniai**:

teisės aktų atitikties Pagrindiniam įstatymui *ex post* peržiūra (*ex post* peržiūros procedūra);

priimtų, bet dar nepaskelbtų įstatymų ir tam tikrų tarptautinių sutarčių nuostatų atitikties Pagrindiniam įstatymui *ex ante* peržiūra;

peržiūra atskirais atvejais teisėjo prašymu: jeigu bylą nagrinėjantis teisėjas turi taikyti teisės aktą, kuris, kaip jis mano arba kaip paskelbė Konstitucinis Teismas, prieštarauja Pagrindiniam įstatymui, šis teisėjas sustabdo bylos nagrinėjimą ir paprašo Konstitucinio Teismo konstatuoti, kad teisės aktas arba teisės akto nuostata prieštarauja Pagrindiniam įstatymui, ir uždrausti taikyti tą Konstitucijai Pagrindiniam įstatymui teisės aktą arba nuostatą;

sprendimų dėl konstitucinių skundų dėl Pagrindinių įstatymų užtikrinamų teisių pažeidimo priėmimas: asmuo arba organizacija konkrečioje byloje gali pateikti konstitucinį skundą, jeigu Konstitucija užtikrinama šių subjektų teisė pažeidžiama per teismo procesą taikant Pagrindiniam įstatymui prieštaraujančią teisės aktą ir jeigu šis subjektas jau pasinaudojo visomis apeliacinio skundo pateikimo galimybėmis arba tokios galimybės neturėjo;

teisės aktų nagrinėjimas siekiant išsiaiškinti, ar jie neprieštarauja tarptautiniams susitarimams;

Pagrindiniam įstatymui prieštaraujančio teisės aktų leidėjo neveikimo teisės aktų leidybos srityje nutraukimas;

tam tikrų valstybės institucijų ginčų arba vietos valdžios institucijų ir kitų valstybės institucijų ginčų dėl kompetencijos sprendimas;

Pagrindinio įstatymo nuostatų aiškinimas;

įvairių bylų, pagal įstatymą priskiriamų jo kompetencijai, nagrinėjimas.

Konstitucinis Teismas išsamiai motyvuoja savo sprendimus. Konstitucinio Teismo sprendimas neskundžiamas ir visiems privalomas.

3. Teismų praktika

Vykdydamas pareigą užtikrinti vienodą teisės taikymą ir teikti teisinės rekomendacijas žemesniesiems teismams, Vengrijos Aukščiausiasis Teismas (*Kúria*, iki 2012 m. sausio 1 d. – *Legfelsőbb Bíróság*), priima sprendimus dėl **teismų praktikos nuoseklumo** ir **principinius sprendimus**.

Su **teismų praktikos nuoseklumu susijusią procedūrą** galima pradėti, jeigu dėl teismų praktikos raidos ir nuoseklumo reikia priimti sprendimą dėl teismų praktikos nuoseklumo principiniu klausimu ir jeigu Aukščiausiojo Teismo kolegija ketina nukrypti nuo kitos Aukščiausiojo Teismo kolegijos priimto sprendimo. Sprendimas dėl teisės nuoseklumo privalomas teismams.

Principiniai sprendimai iš Aukščiausiojo Teismo kolegijų praktikos taip pat skirti sprendimams derinti.

Principiniai sprendimai, kaip ir sprendimai dėl teisės derinimo, skelbiami **Aukščiausiojo Teismo oficialiajame biuletenyje**.

III. Teisės aktų taikymo sritis

Geografinė teisės aktų taikymo sritis apima Vengrijos teritoriją, o vietos valdžios institucijų dekretų – vietos valdžios administracinę teritoriją. Asmeninė teisės aktų taikymo sritis apima fizinius asmenis, juridinius asmenis ir organizacijas, neturinčias juridinio asmens statuso, Vengrijos teritorijoje, Vengrijos piliečius už Vengrijos teritorijos ribų, o vietos valdžios institucijų dekretų – fizinius asmenis, juridinius asmenis ir organizacijas, neturinčias juridinio asmens statuso, vietos valdžios administracinėje teritorijoje.

Teisėkūros įstatymu draudžiama **teisės aktus taikyti atgaline data** ir jame nurodoma, kad iki teisės akto įsigaliojimo juo negalima nustatyti pareigų arba jų griežtinti, taip pat panaikinti arba apriboti teisių arba kokios nors veikos paskelbti neteisėta.

Teisės akte visada turi būti nustatyta tokia jo **įsigaliojimo data**, kad būtų pakankamai laiko pasirengti jo taikymui.

Teisės aktas ir jo **įgyvendinamieji nuostatai** turi įsigalioti vienu metu. Teisės aktas (arba teisės akto nuostata) nustoją galioti, jeigu jis panaikinamas arba – jeigu jis sudarytas tik iš nuostatų, kuriomis iš dalies keičiamos arba panaikinamos kitos nuostatos – remiantis Teisėkūros įstatymu.

IV. Teisinių duomenų bazės

Vengrijoje oficialusis leidinys yra *Magyar Közlöny*, kuris skelbiamas elektronine forma ir kurio tekstas turi būti laikomas autentišku.

Vengrijos oficialiajame leidinyje pateikiami Vengrijos teisės aktai (išskyrus vietos valdžios institucijų dekretus), įskaitant šiuos:

Konstitucinio Teismo nutarimus ir sprendimus, kurie Vengrijos oficialiajame leidinyje turi būti paskelbti vadovaujantis teisės aktų nuostatomis arba Konstitucinio Teismo sprendimu;
Parlamento sprendimus;
Aukščiausiojo Teismo sprendimus dėl teismų praktikos nuoseklumo;
Nacionalinės rinkimų komisijos nuomos;
priedą, įskaitant Sprendimų rinkinį;
oficialią ataskaitą.

Nacionalinėje teisės aktų duomenų bazėje (vengr. [Nemzeti Jogszabálytár](#)) pateikiami visi paieškos atlikimo dieną galiojantys teisės aktai (išskyrus vietinės valdžios dekretus) ir kitos teisinės valstybės administravimo priemonės. Pateikiama suvestinė redakcija, įskaitant pataisas ir kitus pakeitimus.

Šios informacijos galima ieškoti pagal pavadinimą ir numerį, taip pat galima atlikti teksto paiešką.

Šiomis duomenų bazėmis galima naudotis **nemokamai**, apribojimais netaikomi.

Susijusios nuorodos

[Vengrijos autentiškas elektroninis oficialusis leidinys](#)

[Nacionalinė teisės aktų duomenų bazė](#)

Paskutinis naujinimas: 17/07/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.